

ניצוצי אורה מתורתם ודרכיהם של אבותינו ורבותינו הקדושים מאורי הדורות זיע"א

זכרון לצדיקים

הגאון הצדיק רבי מרדכי לייב
ב"ר נחמיה צוקערמאן
זצוקלה"הביום כ' במרחשון ימלאו עשרים שנה להסתלקות
ססס

יהי ביתך פתוח

עומדים בני משפחת צוקרמן בפתח ביתם נרגשים. הילדים לבושים חגיגית מקפצים הנה והנה ובעוד רגעים אחדים יצאו לשמחת נשואי הבת הגדולה. ר' מרדכי יוצא אחרון מפתח הבית ומבקש לנעול אחריו את הדלת, ולפתע מתברר לראשונה כי לדלת אין מנעול כלל – מעולם לא נעלו אותה!

אחד הילדים הגדולים נשלח בזריזות לרכוש מנעול תליה, והדלת ננעלה לראשונה.

הפעם הבאה בה נעשה שימוש במנעול זה – היה ביום נשואי הבת השנייה. ובפעם השלישית, כאשר יצאו בני הבית ל"ווארט" של בנם, יצא קול הברה, כי שוב ננעל הבית ובשורה טובה ממשמשת ובאה...

הבית פתוח...

מאן-דהו התקשר לר' מרדכי, ושאל האם יכול הוא לבוא. נענה ר' מרדכי במשפט המתמצת את מהות הבית: הבית פתוח, לא סגורים את הדלת – מי שבא מתקבל.

בשנותיו האחרונות ביקש אחד מבני הבית לדאוג למנוחתו ולנתק את מכשיר הטלפון בשעות המנוחה בצהריים. אולם ר' מרדכי התנגד בכל תוקף: ואולי משהו יצטרך אותי!?

הוא לא הבין כיצד אפשר למנוע מהזולת לפנות אליו כשאפשר לעזור לו. בימיו האחרונים תלו על דלתו פתק לא לדפוק בשעות המנוחה, אך הוא אמר לכולם: לא התכוונו אליך, אתה יכול לבוא תמיד!

גם אלו שבאו כל שבוע וגם אלו שהתקשרו ממש כל יום, נתקבלו תמיד בסבר פנים יפות, עודדם וחיוקם כפי הצורך, ונתן להם את ההרגשה כאילו כל זמנו פנוי בעבורם, וכאילו זו הפעם הראשונה שהם פונים אליו.

פגש פעם ר' מרדכי בצעיר, לאחר היכרות קצרה התברר שר' מרדכי הכיר את אביו עוד באירופה שלפני המלחמה, ור' מרדכי נעשה לו מיד ליד. קיבלו תמיד בסבר פנים יפות וסיפר לו על השנים בהן חי במחיצת אביו. פעם סיפר הצעיר לר' מרדכי, שברשותו מכתבים שאביו שלח לאחיו, אלא שאינו יודע לקוראם כי נכתבו ברוסית. ר' מרדכי ישב עמו במשך שעה ארוכה ותרגם לו את כל המכתבים.

תחושת הקירבה והידידות שלובה היתה בהענקת רגש של כבוד לזולת, והיה פונה לגדול כקטן בגוף שלישי, כמקובל בפניה אל אדם חשוב: "האם הוא מבין", "מה הוא חשוב", "מה כבודו אומר".

הלוא כך אמר: "איזהו מכובד המכבד את הבריות" – אפילו אם ניחן במעלות אין מספר, לא ייקרא 'מכובד' אלא מי שמכבד את זולתו!

הבית השני של המשולח

'משולח' שהתגורר באחת מערי הארץ, היה מגיע מעת לעת להתרים עבור מטרתו בירושלים. הוא ידע שבסוף סבב ההתרות, בשעה מאורחת בלילה, ממתנינה לו מיטה מוצעת בבית משפחת צוקרמן. באחת הפעמים התעכב למשך מספר ימים, מפני השלג שמונע את יציאתו מירושלים. ובכל זאת לא הרגיש שנוכחותו היא למעמסה עליהם, אדרבה, בני הבית השתדלו להנעים עליו את שהותו ככל האפשר, ולהקל מעליו את ההתעכבות בעיר וניתוקו מביתו ומשפחתו שנכפו עליו.

'דער רוסישער רב'

ליל בדיקת חמץ. בכל הבתים נערכים בקדחתנות לקראת החג הגדול, ובשעה זו מסתובב לו ברחובות ירושלים עני בן טובים, יהודי ישיש עולה מרוסיה, וכינויו 'דער רוסישער רב' – 'הרב הרוסי'. איש לא ידע את שמו ומוצאו, ואם באמת שימש אי פעם כרב באיזו עיירה רוסית.

בכל ימות השנה היה מוצא לו מקום לסעוד בו את ארוחותיו. יהודים רחמנים היו מזמינים אותו בחפץ לב לסעוד את לבו. אולם בליל בדיקת חמץ לא עלה על דעת איש להזמין, הרי מזה ימים שאין אנשים מן השורה סועדים ארוחה מסודרת...

אבל לא בבית משפחת צוקרמן. כאן יש לו 'חזקה' לסעוד ארוחה של ממש בליל בדיקת חמץ! בקביעות, שנה אחר שנה, ישב ליד השולחן וסעד את ארוחת החפץ בנחת כביכול היה זה יום רגיל. בסבר פנים יפות קיבלוהו, לא דחקו בו לסיים ולא העירו לו מאומה עד שכילה את סעודתו, ובברכות ליווהו לדרכו – שיזכה גם בשנה הבאה לבוא ולסעוד את סעודתו בבריאות.

שנה אחת המתינו ל'רוסישער רב' זמן רב, אך הוא התעכב מלבוא. כיון שנתאחרה השעה בטוחים היו ששוב לא יבוא, וכבר סגרו והעלו את כלי החמץ.

והנה נשמעת דפיקה בדלת – הרוסישער רב מגיע!

חשקה נפשו בביצה מטוגנת דוקא... עם פרוסת לחם כמובן...

בני הבית מנסים להסביר, להבהיר, כי כבר הכל נוקה והועלה, אולם ר' מרדכי מצביע לכיוון הבוידם ללא אומר, וכלי החמץ מורדים...

כיוצא בזה. לסעודות החג של פסח התארח בביתו בקביעות חולה מבית החולים לתשושי נפש בגבעת-שאול. אותו חולה החמיר שלא לאכול 'שרויה' בפסח, ולפיכך קבע סעודתו מידי שנה בביתו של ר' מרדכי והרגיש רצוי ונכבד בין בני המשפחה. על כל מאכל ומאכל הקדים ואמר "לכבוד דער הייליגן יום טוב", אכל ויצא שבע.

באחד הערבים נודמן לביתו אדם מפוקפק שהציע עצמו ללון בבית. לא עלה על הדעת לתת לו ללון בבית, אבל לפטור אותו בלא כלום גם אי אפשר. הוציא ר' מרדכי מכיסו סכום נכבד – מחזיר לינה בבית מלון – ונתן לו, כשהוא מסביר ומתנצל כי בביתו הקטן והצפוף מלא בילדים קטנים, לא ירגיש בנוח.

(מתוך ספר 'יחיד ודורו')

ססס

על הפרשה

והשענו תחת העץ

כתב בספר "חוט המשולש" תולדות מרן החתם סופר זצוקלה"ה:

כאשר כבדו לזקיני זצ"ל את הנשיאות מארץ הקדושה שלחו לו משם חתיכה עץ מן העץ אשר השענו תחתיו המלאכים אצל אאע"ה והוא לקח האיזמל אשר מל בו רבו הגאון הקדוש רבי נתן אדלער זצ"ל ונתנו לאומן שיעשה מן העץ בית יד להאיזמל של מילה הזה משובץ בכסף טהור וחוקק עליו והנה שלשה אנשים נצבים עליו. ושמעתי שאמר זקיני זצ"ל מעת אשר שימש באיזמל זה לא אירע לו שום תקלה בהימולו את בני".

ודבר פלא שמעתי לפני כמה שנים קנו ממלכת ענגלאנד עבור המוועאום את האיילנא רברבא הזה בדמים הרבה מאוד וכאשר חפרו אותו להוליכו למדינתם פתאום נתהווה אש סביבו ונשרף כל האשל ונשתקע במקומו.

כאשר זכיתי בשנת תר"ן לעלות לאה"ק ולגור שמה כ"ד ימים הייתי ג"כ בעיה"ק חברון וסמוך לה אלוני ממרא ובו שיורי ברכה מהאוהל אשר בו קיבל אאע"ה המלאכים וה' זה בנין גדול ומפואר בנוי באבנים גדולות אשר קשה

ואנכי עפר ואפר

כתב מרן **החתם סופר** זצוקללה"ה ב"תורת משה":

עפר אפר גמטריא תורה שאינה מתקיימת אלא במשפיל עצמו כמאמר חז"ל לא בשמים היא במגביהי עצמם לשמים.

רק לאנשים האל אל תעשו דבר כי על כן באו בצל קורתו

כתב בספר **חפץ חיים** עה"ת:

עיקר טענתו של לוט היתה לבל יעשו דבר לאנשים שבאו אליו ללון, כי הלא סמכו עליו שלא יאונה להם כל רע, ומכיון שהוא הזמין לבוא לביתו ושמו מבטחם בו, ע"כ היה משתדל בכל יכלתו להצילם.

ומעתה ק"ו בן בנו של ק"ו, **אם אנו נסמוך ונבטח בד' מעוזנו, בטח יגן עלינו לחלצנו מכל רע ולהיטיב לנו**, וברוך הגבר אשר יבטח בד'.

ויאמר אברהם כי אמרתי רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי

כתב מרן **הגר"א וואסערמאן** זצוקללה"ה (ביאורי אגדות ע"ד הפשט אות י"ז):

וצריך לדעת מה בא ללמדנו השלילה המוכפלת הזאת "רק אין", אלא מלמד שראה אברהם אבינו בגרר, בארץ פלשתים, הרבה דברים יפים: תרבות, טכניקה, ופיתוח כללי – אלא שחסר המקום יראת שמים, ובמקום שאין שם יראת שמים יש לפחד "והרגוני".

ותאמר לאברהם גרש את האמה הזאת ואת בנה

כתב בספר **חפץ חיים** עה"ת:

אין כל ספק, שלו הי' נתחנך ישמעאל יחד את יצחק, לא הי' פרא אדם כ"כ, כי הרבה סביבה עושה. אבל יען כי חברת ישמעאל היתה יכולה להשפיע לרעה על יצחק, ע"כ החליטה שרה, שהיתה גדולה מאברהם בנביאות, כברש"י שם פסוק י"ב, שהסכנה ליצחק יותר גדולה, ויש לחשוש חלילה, שעד שיצחק יתקן את ישמעאל, יקלקל ישמעאל את יצחק, ובקשה לגרש את ישמעאל מעל פני יצחק, והקב"ה אמר לאברהם לשמוע בקול שרה, **ומעשה אבות סימן לבנים להשגיח על הקטנים שהמקולקלים לא יקלקלו את הטובים**.

והאלקים נסה את אברהם

איתא בדרשות **חתם סופר** (לר"ה):

לפענ"ד לא את אברהם ויצחק נסה הקב"ה אם יעמדו בצדקתן, כי **לנסות האומה הקדושה העתידה לצאת ממנו**. בתחלה נסה הקב"ה את אבותינו ויתהלכו מגוי אל גוי וממלכה אל עם אחר להיותם שרש לבניהם שיכולים לסבול גלות וצרות, ושוב באחרונה נסה אם יעמדו בהריגות ושמות על קדושת ה', ואחר שזיכיהו ה' בבן יחיד לזקונו וגדלו ל"ז שנים בגדולה וכבוד ותורה שוב מסרו לשחיטה וכעין כי נשאתני ותשליכני, וזה יהי' שרש לבניהם שסובלים זה אחר אשר היו למעלות עליון על כל גויי הארץ, שוב בעו"ה כבר קרוב לאלפיים נמסרו ר"ל לשבי וביזה הרג ואבדון ר"ל והכל סובלים.

וכשראה הקב"ה וילכו שניהם יחדיו בשמחה, ראה שמשרש הקדוש יצאו קדושים גבורים כיוצא בו, ע"כ אמר ושמתי זרעך ככוכבי השמים שוב יהיו בגלות עולים ככוכבים ויורדים עד לעפר ושוב אחר זה וירש זרעך שער אויביו בב"א.

שבו לכם פה עם החמור

כתב ה"כלי יקר":

עם הדומה לחמור דאל"כ הל"ל ישב החמור עמכם ולמה עשה אותם טפילה אל החמור, כי **החמור פועל בטבע והמה חוטאים ברצון**, על כן עשה אותם טפלה אל החמור.

להבין איך ידי אדם שלטו בהם להניעם ממקום למקום ועוד נראה משלש רוחות שיוריי הכותלים ובור מים בזווית א' וסמוך לאוהל מקוה מים גדולה במערה אשר נקראת על שם שרה אמנו ע"ה שבה טבלה ומביאה ג"כ הברטנורא באיגרת מסעיו והאשל הזאת לא נראה עוד.

ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלותי היתה לי עדנה

כתב בספר **חפץ חיים** עה"ת:

כמו שרה אמנו מלפנים, כן אנחנו תמהים ומתפלאים, אחרי שנות נודדנו כי ארכו קרוב לאלפים שנה, היתכן שילד שוב עמנו וישוב לתחית עלומים כמקדם.

אבל התורה משיבה, היפלא מד' דבר, "דבר זה" לא נאמר אלא "דבר", וכן הנביא אומר בשם ד' (ירמיהו ל"ב): "הממני יפלא כל דבר", ללמדנו בא, ששום דבר לא יפלא ממפליא לעשות, ובמאמרו בורא ומחדש בכל יום תמיד מעשי בראשית, וגם אנחנו נגאל מהר וישיב שופטינו כבראשונה ויחדש נעורינו וישיבנו לארצנו.

ותכחש שרה לאמר לא צחקתי וגו'. ויקומו משם האנשים וגו'.

כתב בספר **חפץ חיים** עה"ת:

פרושו של "ויקומו" הוא לשון זריזות, כי מכיון ששמעו המלאכים איך כחשה שרה, מיד נעשה צר להם המקום ולא רצו להתעכב אף רגע, כי אין המלאכים יכולים לסבול אף מעט שקר.

כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחרי ושמרו דרך ד' וגו'

כתב בספר **חפץ חיים** עה"ת:

באור הכתוב, כי באמת היו בזמן אברהם אבינו כמה עובדי ד', שהיה ביהמ"ד גדול של שם ועבר שהיו במדרגת נביאים, כמו שכתוב ומלכי צדק מלך שלם וגו' והוא כהן וגו', וידוע שזה קאי על שם. וכן מה שכתוב, ותלך לדרוש את ד', הוא הכל ע"י שם כמו שפרש"י ז"ל, וכן עבר, אמרו עליו חז"ל שנביא גדול הי' שקרא שמו פלג, כמו שפירש"י ז"ל, והיו מתקבצים להם שם אנשים לעבוד לד', ואעפ"כ לא יצא מהם אומה או אפילו משפחה שתזכה לעבוד לד', ולמה זה?

וגילתה לנו התורה כאן טעמו של דבר, והוא, מפני שאלו כולם כל מגמתם היתה רק לעבוד את ד' **בעצמם**, אבל א"א ע"ה שהי' אוהב נאמן לד' יותר מכולם, כמו שקראו הכתוב "אברהם אוהבי" התבונן בעצמו, מה יהיה סוף הדבר, הלא האדם לא יחיה לנצח ומוכרח למות, וא"כ ח"ו יבטל כבוד ד' מן העולם, וע"כ **עמל בכל כחו לפרסם אלקותו בעולם לעיני הכל**, כמו שכתוב ויקרא שם אברם בשם ד', ונאמר ואשבעך בד' אלקי השמים וא' הארץ, ופירש"י, הרגלתי שמו בפי כל בריה, ואומר ואת הנפש אשר עשו בחרן, ותרגם אונקלוס "דשעבידו לאורייתא", וצוה לכולם לילך בדרך ד', ואף למלכים הוכיח על אשר אינם מוחים בעבדיהם שנכשלים באיסור גזל (כמו שכתוב, והוכיח אברהם את אבימלך על אדות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך, ולא כתיב אשר "גזלוה", להורות שאמר איני מערער על שעשו לי רעה, אלא אני מקפיד על עצם איסור גזל שהופקר אצלם) שהוא נגד דרך ד', וכ"ש שהוכיח בזה לאחרים.

ובשביל שהתחזק בכל כחו לזרז לכל הנבראים שיכירו אלקותו וילכו בדרכיו, ע"כ זכה ד' ונתן לו את יצחק, וכן אח"כ את יעקב וי"ב שבטים, **כולם הלכו בדרך זה, לזרז אנשים לעבודת ד' כמו אברהם אבינו, עד שיצאה ממנו אומה שלמה עובדי ד'**. וזהו שאמר הכתוב, כי ידעתיו, והיינו אהבתיו כפירש"י, מפני מה אני אוהב אותו יותר מכולם, והלא ישנם כמה עובדי ד' בביהמ"ד של שם ועבר? ומסיים הכתוב, למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ד' משא"כ אחרים, הם לא היתה בהם מדה זו.

ואם אנו מזכירים תמיד את זכותן של האבות שתגן עלינו, צריכים אנו להתנהג ג"כ בדרך הזה, לזרז אחד לחברו וכ"ש לבניו לעבודת ד'. ובזה יהי' לנו זכות בזה ובבא.